

Enplegatu publikoen hizkuntza planifikazioan jauzia egiteko unea: proposamena

Funtzio publikoan sartzeko hautaketa-prozeduretako hizkuntza-eskakizunei buruzko epai berriek agerian utzi dute toki-administrazioetako, foru-administrazioetako eta autonomia-erkidegoetako herri-administrazioetako hizkuntza-plangintzaren ereduaren oinarri diren arau-oinarrien ahultasuna. Txillardeggi Gogoeta Gunetik egungo ereduaren ziurgabetasun eta higadura egoera hau konpon dezaketen aukeren inguruan hausnartu dugu.

Gaur aurkeztu dugun proposamenak eredu berri baterantz jotzea proposatzen du, bide bikoitz baten bidez.

Alde batetik, legegintza-ekimen puntual bat: euskal funtzio publikoari buruzko legeriaren aldaketa puntuala, funtzio publikoan sartzeko hizkuntza-eskakizunen legezkotasuna bermatzeko, eta euskararen erabilerrako sarbide-prozedurei eta normalizazioari segurtasun juridikoa emateko. Oro har, bi parametrotan oinarritutako eredu baterantz jotzea proposatzen da: batetik, funtzio publikorako sarbidean bi hizkuntza ofizialen ezagutza orokortzea proposatzen da, lanpostuaren funtzioetarako maila egokian; eta, bestetik, Administrazio Publikoek arau orokor horri salbuespenak sartzeko aukera sartzea, lanpostu edo deialdi zehatzetan euskararen ezagutza salbuetsiz. Praktikan, proposamen horren emaitza ez litzateke gaur egun indarrean dagoenaren desberdina izango (bertan, hizkuntza-eskakizunak plaza jakin batzuetarako aurreikusten dira), baina sistemaren oinarria alderantzizkoa izango litzateke, eta, beraz, Administrazioek justifikatu egin beharko lukete euskararen ezagutza ez eskatzeko arrazoia. Horrela, galga jarriko litzaioke EAEn auzitegiak sarbide-deialdien deuseztasuna dekretatzeko erabiltzen ari diren argudioari.

Bestalde, beharrezkotzat jotzen da euskararen araudia eguneratzeari buruzko eztabaida bat hastea, bai estatus juridiko berri baten esparruan, bai Euskararen Erabilera Normalizatzeko 1982ko Legearen esparruan, euskararen sustapenari eta normalizazioari beharrezko blindaje juridiko-legala emanez.

Gero eta interpretazio murriztaileagoa auzitegietatik

Azkenaldian adierazi dugun bezala, oso adierazpen atzerakoiak egin dira, inbolutiboak, eta ez dute erabat ezagutzen gai horri buruz indarrean dagoen araudia (Hizkuntza Eskakizunei buruzko Dekretua), eta ondorio negatibo garrantzitsuak dituzte euskararen normalizazio-prozesuan. Emandako epaiek, praktikan, hizkuntza-normalizazioko sistemaren arauz artikulatuak oinarri juridikoak aldatzea dakarte. Epai horien ikuspegi orokorra murriztailea da euskarari lotutako hizkuntza-eskubideei dagokienez. Epaien kopuruak gora egin du, eta euskararekin lotutako hizkuntza-eskubideei buruzko interpretazio gero eta mugatuagora jotzen du, gaztelaniarekin lotutako hizkuntza-eskubideei askotan ematen zaien ikuspegiarekin alderatuta. Epai horiek aztertuta, auzitegiek ikuspegia aldatu dutela ikus daiteke. Hizkuntza normalizatzeko prozesuari buruzko araudi autonomikoa lekuz aldatzen da, eta zuzenean Konstituzioaren xedapenetan edo proportzionaltasuna bezalako printzipio juridikoetan oinarritutako interpretazioan oinarrituta ebazten da. Euskal Autonomia Erkidegoko Justizia Auzitegi Nagusiaren ikuspegia hizkuntza-aurreikuspenak konstituzio-galbahearen bidez zuzenean interpretatzean oinarritzen da, aplikatu beharreko araudiari erreparatu gabe. Praktikan, jurisprudenzia berrienak desaktibatu egin ditu herri-administrazioetan euskararen normalizazio-prozesuaren euskarri diren tresna juridikoak. Gaur egun ez dago segurtasun juridikorik. Egoera horretan, eta egoeraren larritasuna ikusita, beharrezkoa da lege bidez esku hartzea, ondoren aztertuko dugun moduan.

PROPOSAMENA

1.- Sarbidean orokortutako hizkuntza-eskakizunen eredu baterantz jotzea, baina behar besteko malgutasuna ematea, printzipio orokorra erlaxatu ahal izateko eta herrialdeko errealitate soziolinguistiko desberdinetara egokitutako aplikazioak ahalbidetzeko.

Gaur egungo sistemaren funtzionaltasuna alderantzikatu beharko litzateke, hizkuntza-eskakizunak botere publikoek alde aurretik zehazten dituzten plazen gainean planteatzen baitira.

Proposatutako sistema alderantzizko printzipiotik abiatuko litzateke, eta aukera emango luke, irizpide objektibo eta justifikatuetan oinarrituta, botere publikoek zehazten dituzten lanpostuetan hizkuntza-eskakizunak ez aplikatzeko, baldin eta euskararen ezagutza merezimendu gisa baloratuko balitz.

Planteamendu hori bateragarria izan liteke hizkuntza-eskakizunen sistemarekin; hala ere, sarbide-prozedurekiko funtzionaltasuna berrikusi beharko litzateke, euskararen ezagutzak, plazen funtzioei eta izaerari egokituta, oro har baldintza gisa jokatuko bailuke, justifikatutako salbuespenetan izan ezik.

Proposamena artikulatzeko, Euskal Enplegu Publikoaren Legearen aldaketa zehatz bat egin liteke, honako hauek sartzeko:

- a) Euskal funtzio publikoan sartzeko hautaketa-prozesuetan aplikatu beharreko irizpide orokorra izango da euskararen eta gaztelaniaren ezagutza egokia egiaztatu behar dela, bai ahozko adierazpenean, bai idatzizkoan, kasuan kasuko plazen berezko funtzioetara egokitutako mailan.
- b) Euskal Administrazio Publikoek, justifikatuta, arau orokorra ez aplikatzeko aukera izango dute, lanpostu jakin batzuetarako euskararen ezagutza egiaztatzea baztertuta, beren aplikazio-eremu geografikoko inguruabar soziolinguistikoak edo hizkuntza-plangintzako tresnetan zehaztutako beste irizpide batzuk kontuan hartuta.
- c) Sarbidean hizkuntza ofizialak jakiteko eskakizuna ez aplikatzeko muga dagokion administrazio zuzkidura guztietan nahitaez bete beharreko indizea aplikatzearen emaitza izango da. Nahitaez bete beharreko indizea gutxienekoa izango da beti, eta euskal administrazio publikoek indize hori handitu ahal izango dute, herri-administrazio, erakunde eta organismo bakoitzak hizkuntza-plangintzarako dituen tresnetan ezarritako helburuak kontuan hartuta.

2.- Beharrezkoa da estatus juridiko berri bati buruzko eztabaidari berriro ekitea, euskararen normalizazioaren esparruan legeak eguneratuz, bai estatus juridiko berri baten bidez, bai Euskararen Erabilera Normalizatzeko 1982ko Legea eguneratuz. Eguneratze horrek barne hartu behar du, besteak beste, euskararen "berezko hizkuntza" izaeraren garapen juridikoa, beste autonomia-erkidego batzuetan gertatu den bezala (nahiz eta kontzeptu horrek Konstituzio Auzitegiaren aldetik mugak izan dituen). Horren edukiaren zati izango da euskara, berezko hizkuntza gisa, euskal administrazioen hizkuntza izatea, eta, beraz, herrialdeko berezko erakundeen erabilera normaleko hizkuntza izatea, dagozkion ondorioekin.

Iñigo Urrutia Libarona

2024ko martxoaren 15ean